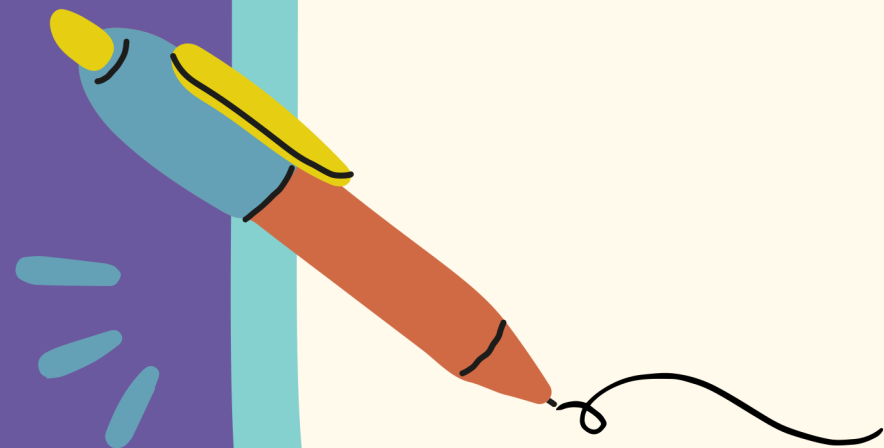

Фонетика

ГЛАСОВНЕ ПРОМЕНЕ

Мирјана Смолковић

ABC

Гласовне промене дешавају се када се одређени гласови нађу један до другог у различитим облицима једне речи или при грађењу нових речи.

М. Смолобитић

Непостојано а

Непостојано а је назив за гласовну промену при којој се самогласник а из основе речи у једним облицима јавља у основи, а у другим облицима исте речи се губи.

Ову промену запажамо:

1. У номинативу једнине и генитиву множине неких именица мушког рода:

мушкарац : мушкарца : мушкараца;

2. У генитиву множине именица женског и средњег рода чија основа се завршава сугласничком групом: девојка : девојака;

3. У номинативу једнине мушког рода заменице на -ав: какав - каквог, сав - свог;

4. У облику мушког рода једнине радног глаголског придева: рекао : рекла;

5. У творби речи код глагола са префиксом раз-, из-: разазнати; изабрати;

6. У сугласничким групама на крају речи -кт, -нт, -пт, -рт: објеката, елемената, концерата

7. у писању прелога К/КА, С/СА, ПРЕД/ПРЕДА, НАД/НАДА, УЗ/УЗА.

М. Смолотовић

Промена л у о

Промена л у о је назив за гласовну промену која се у српском језику одиграла крајем 14. века, када је свако л које се нашло на крају слога прелазило у о.

Ову промену запажамо.:

1. у свим падежним облицима, осим номинатива једнине и генитива множине код именица са суфиксом -лац: читалац : читаоца : читалаца;
2. на крају радног глаголског придева у мушком роду једнине: написао (ж. р. написала), прочитао (ж. р. прочитала);
3. у промени именица мушког рода, чији се номинатив завршава на о: пепео : пепела, итд., али и код именице женског рода на о, нпр. мисао : мисли
4. у речима насталим од речи које садрже - л на крају слога, или основе: делити - делба - деоба; селити - селба - сеоба;
5. у номинативу јединине мушког рода придева: бео : бела, цео : цела.

М. Смолотовић

У генитиву множине неких именица чија се основа завршава сугласничком групом не појављује се непостојано а: паркинга, комплекса, суфикса, киоска.

Од промене Л у О одступају речи страног порекла: генерал, кабл, маршал, бокал...

Одступање имамо и у домаћим речима попут зналац - зналца, радозналац - радозналца, стрелац - стрелца...

Изузеци

Палатализација

Палатализација је промена задњонепчаних сугласника К, Г и Х испред И и Е у предњонепчане Ч, Ж и Ш.

Ову промену запажамо:

1. у вокативу једине именица мушког рода: Вук : Вуче, бег : беже, сиромах : сиромаше;
2. у презенту глагола: печем (пек-), може (мог-);
3. при грађењу речи: јунак - јуначина, круг - кружић, прах - прашина;
4. промена Ц у Ч и З у Ж: зец - зечић, кнез - кнежев;
5. код личних имена која се завршавају на -ИЦА приликом прављења присвојних придева врши се палатализација и Ц прелази у Ч:
Милица – Миличин, Славица – Славичин, Радица - Радичин.

М. Смолотовић

Сибиларизација

Сибиларизација је промена задњонепчаних сугласника К, Г и Х испред И и Е у зубне сибиланте Ц, З и С.

Ову промену запажамо:

- у множини именица мушког рода: јунак – јунаци, округ – округи, орах – ораси, лудак – лудаци, излог – излози, ђак – ђаци;
- у локативу и дативу именица женског рода: рука – руци, нога – нози, сврха – сврси
- у императиву глагола: пећи – пеци, помагати – помози

М. Смолотовић

Одступања од палатализације
Палатализација се не врши у присвојним придевима на -ин који су добијени од именица које се завршавају на -ка, -га, -ха: МИРКА - МИРКИН, РАНКА - РАНКИН.
Палатализација се не врши у хипокористицима и деминутивима: рука - рукица, нога - ногица; воћка - воћкица, мачка - мачкица, коцка - коцкица.

Изузеци

- Сибиларизација се не врши у облицима личних имена: Анка - Анки, Олга - Олги.**
- у именима женског рода која означавају националну припадност и становнице земаља, градова, крајева: Банаћанка - Банаћанки, Ужичанка - Ужичанки.
  - када се задњонепчани сугласници к, г, х нађу у групама ЦК, ЗГ, СХ, ТК, ЋК, ЧК: коцки, тезги, патки, мачки.
  - у оним речима у којима би због промене значење постало нејасно или би се променило: бака - баки, лутка - лутки, сека - секи.

Код неких именица се подједнако употребљавају дублети са извршеном и са неизвршеном сибиларизацијом: битки и бици, кћерки и кћерци, припеветки и приповеци, фрески и фресци, честитки и честитци.

Јотовање

Јотовање је гласовна промена у којој ненепчани сугласници са сугласником ј дају предњонепчане сугласнике, док уснени сугласници дају групе бљ, пљ, вљ, мљ.

З + Ј > Ж: брз + ји > бржи; С + Ј > Ш: вис + ји > виши;

Д + Ј > Ћ: род + јак > рођак; Т + Ј > Ћ: љут + ји > љући;

Л + Ј > Љ: сол + ју > сољу; Н + Ј > Њ: црн + ји > црњи;

Б + Ј > Бљ: груб + ји > грубљи; П + Ј > Пљ: туп + ји > тупљи;

М + Ј > Мљ: храм + јем > храмљем; В + Ј > Вљ: сув + ји > сувљи.

М. Смолотовић

Губљење сугласника

Губљење сугласника је гласовна промена при којој, када се нађу један поред другог два иста или слична сугласника, један од њих се губи ради лакшег изговора.

Губљење сугласника се јавља када се нађу један поред другог два иста сугласника:

порез + ски – порезски – поресски-порески

рус + ски – руски

М. Смолотовић

**Одступања од јотовања:
објавити, објашњење, разјединити,
надјачати.**

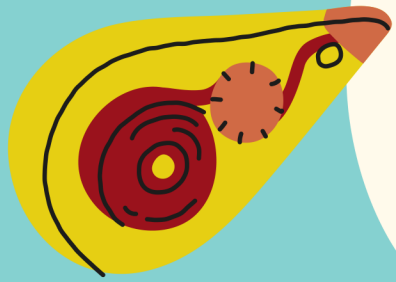
Изузеци

Изузеци од губљења сугласника

**најјачи, најјаснији, најјужнији, најјаднији, најјефтинији,
најједноставнији, ваннаставни, тридесеттрећина, шестсто,
шестстогодишњица, отцепити, преддржавни, четрдесеттрећина,
поддијалект, спортисткиња, протестни, телефонисткиња, аористни,
финалисткиња, челюсткиња, контекстни, активисткиња,
пацијенткиња, шахисткиња.**

M. Smolovitch

Једначење сугласника по звучности

Једначење сугласника по звучности је гласовна промена која настаје када се у речи, један поред другог, нађу сугласници који се разликују по звучности. Тада се први сугласник једначи по звучности са другим сугласником, тако што прелази у свој пар по звучности.

Једначење сугласника по звучности се не врши испред сонаната.

Б-П : СРБИН-СРПСКИ; Г-К : ДРУГАЧИЈЕ-ДРУКЧИЈЕ;

Д-Т : ПЛОВИДБА-ПЛОВИТИ; Ћ-Ћ : ЖЕЋ-ЖЕЋЦА;

Ж-Ш : ДРЖАК-ДРШКА; З-С : НИЗАК-НИСКА;

Џ-Ч : НАРУЏБИНА-НАРУЧИТИ.

М. Смолотовић

Једначење сугласника по месту творбе

Једначење сугласника по месту творбе (изговора) јесте гласовна промена у којој зубни сугласници С и З, када се нађу испред предњонепчаних сугласника Ћ, Ћ, Џ, Ч, Љ, Њ, Ш и Ж, прелазе у предњонепчане сугласнике Ш и Ж.

Примери:

с+ћ> шћ : с+ћућурити>шћућурити; с+ч> шч : с+чепати>шчепати;

с+љ> шљ : снос+љив>сношљив; з+ђ> жђ : из+ђикати>ижђикати;

з+џ> жџ : раз+џилитати>ражџилитати; з+њ> жњ : чез+ња>чежња.

Једначење сугласника по месту творбе се дешава и када се сугласник Н нађе

испред уснених сугласника Б и П, онда прелази у М:

стан + бени = стамбени; бон + бомбона = бомбона.

М. Смолотовић

Изузеци

Одступања од једначења сугласника по звучности:

- **када се звучни сугласник Д нађе испред безвучних сугласника С и Ш, у писању остаје непромењен: предсобље, градски, одштета, предшколски;**
- **у сложеним речима када би се једначењем добила два иста сугласника: подтачка, предтакмичење, подтекст, предтурска;**
- **остају непромењене сугласничке групе у речима страног порекла: драгстор, гангстер, трансгресија, јурисдикција, Мекдоналд, Велингтон, Шведска.**
- **у писању звучно Ћ остаје неизмењено испред наставка -ство: вођство.**

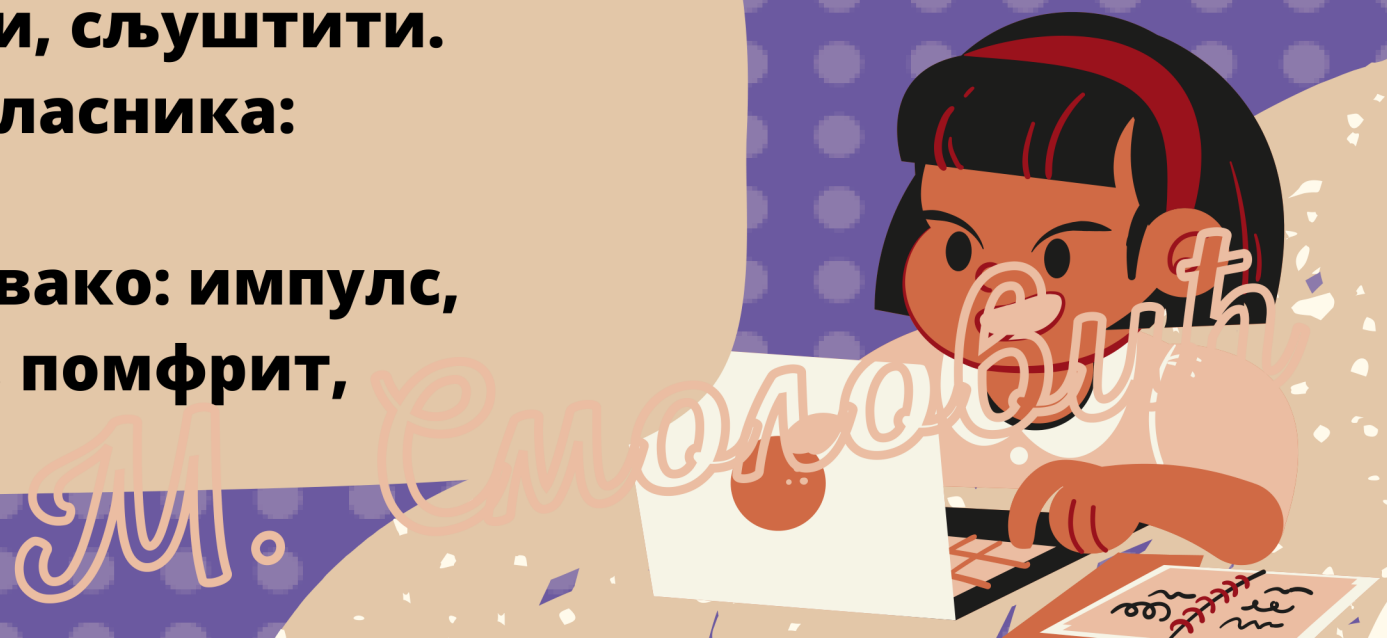
Одступања од једначења сугласника по месту творбе

Када се сугласници С и З нађу испред сугласника Љ и Њ у сложеницама у којима се први део сложенице завршава сугласницима С и З, а други део сложенице почиње сугласницима Љ и Њ: разљутити, изљубити, изњихати, изњушкати, сљуштити.

На споју сложеница Н остаје непромењено испред уснених сугласника:

једанпут, странпутица, црвенперка, маскенбал.

Често се праве грешке у писању страних речи. Правилно се пишу овако: импулс, симбол, империја, император, импресија, бомбоњера, бомбона, помфрит, имперфекат.

3

У једној речи може бити више гласовних промена и оне могу бити међусобно условљене.

ЛИШЋЕ : ЛИСТ

1. ЈОТОВАЊЕ - Т ИСПРЕД Ј ИЗ НАСТАВКА ЗА ТВОРБУ -ЈЕ ПРЕЛАЗИ У ПРЕДЊОНЕПЧАНО Ћ;
2. ЈЕДНАЧЕЊЕ СУГЛАСНИКА ПО МЕСТУ ТВОРБЕ - У НОВОНАСТАЛОЈ ГРУПИ СЋ ИСПРЕД ПРЕДЊОНЕПЧАНОГ СУГЛАСНИКА С ПРЕЛАЗИ У Ш.

ИЗУЗЕЦИ : ИЗУЗЕТАК

1. СИБИЛАРИЗАЦИЈА - К>Ц;
2. НЕПОСТОЈАНО А;
3. ГУБЉЕЊЕ СУГЛАСНИКА - ГУБИ СЕ Т ИЗ СУГЛАСИЧКЕ ГРУПЕ ТЦ.

ИШАРАТИ: ИЗ+ШАРАТИ

1. ЈЕДНАЧЕЊЕ СУГЛАСНИКА ПО ЗВУЧНОСТИ -ЗВУЧНО З ИСПРЕД БЕЗВУЧНОГ Ш ПРЕЛАЗИ У С;
2. ЈЕДНАЧЕЊЕ СУГЛАСНИКА ПО МЕСТУ ТВОРБЕ - С ИСПРЕД ПАЛАТАЛНОГ Ш ПРЕЛАЗИ У Ш;
3. ГУБЉЕЊЕ СУГЛАСНИКА - ШШ.

М. Смолотовић

**ХВАЛА НА
ПАЖЊИ!**

